

Regionale benchmarking

Auteur(s):

Heijman, W.J.M.

Brouwer, E.W.

De auteurs zijn verbonden aan het departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen Universiteit.Wim.Heijman@Alq.ECH.WAU.NL**Verschenen in:**

ESB, 87e jaargang, nr. 4371, pagina 584, 9 augustus 2002

Rubriek:

ABC

Trefwoord(en):

regionale, groei

Met shift en share-analyse kan men de regionale economische groei analyseren. Hoe ziet de groei in stad en land er uit?

De ongelijke verdeling van de economische activiteit over het land blijft van tijd tot tijd de aandacht trekken. Zo schreef Het Financieel Dagblad vorig jaar: "Zwakke regio's lopen ondanks miljardensubsidies de economische achterstand niet in op de succesvolle gebieden. Voor een aantal is er eerder sprake van een vergroting van de kloof". Uit de Regionale Arbeidsprognose 2001-2006 blijkt dat de gebieden Groningen, Friesland, Limburg en Rijnmond grote verliezers zijn. Daarentegen hebben de regio's Flevoland, Midden-Nederland en Haaglanden te maken met een sterke groei van de beroepsbevolking¹. Vanwege ongerustheid over het achterblijven van de perifere regio's heeft Nederland meerdere aanvragen voor subsidies ingediend bij de Europese Unie voor de noordelijke provincies.

Over het algemeen wordt aangenomen dat stedelijke gebieden sneller groeien dan landelijke. Bedrijven die zijn gevestigd in een stedelijk gebied profiteren onder andere van een grotere afzetmarkt, makkelijke uitwisseling van informatie, de aanwezigheid van bekwame arbeidskrachten en dienstverlenende bedrijven. Naarmate de agglomeratie groeit, gaan de nadelen als stijgende grondprijzen, hoge loonkosten, slechte bereikbaarheid en milieuproblemen zwaarder wegen, hetgeen kan leiden tot het vertrek van bedrijven uit een gebied. Zulke spreidingseffecten kunnen ten grondslag liggen aan de groei van landelijke gebieden, waar nog voldoende ruimte aanwezig is.

Met behulp van shift en share-analyse kunnen regio's met elkaar worden vergeleken. De maatstaf hiervoor is de landelijke werkgelegenheidsgroei. In het vervolg van dit artikel zal deze techniek eerst worden beschreven. Daarna volgt een korte toepassing op corop-gebieden².

Shift en share-analyse

De shift en share-analyse maakt het mogelijk om de regionale groei in werkgelegenheid te analyseren³. Hierbij wordt gekeken naar de relatie tussen de economische ontwikkeling, de sectorale structuur en de lokale omstandigheden van een regio. Twee ideeën liggen aan deze analysetechniek ten grondslag. Het eerste is dat er een relatie bestaat tussen het niveau van economische ontwikkeling en de sectorale samenstelling van de output. Zo worden slecht ontwikkelde regio's gedomineerd door traag groeiende of krimpende sectoren als de landbouw en industrie. In snel groeiende gebieden ligt de nadruk vooral op de dienstverlening. In zijn algemeenheid wordt een goede regionaal economische structuur gekenmerkt door een oververtegenwoordiging van landelijk snel groeiende sectoren en een ondervertegenwoordiging van landelijk traag groeiende sectoren. Bij een slechte economische structuur is het tegenovergestelde het geval.

Het tweede idee houdt in dat lokale omstandigheden invloed hebben op de economische ontwikkeling. Hierbij kan gedacht worden aan de aanwezigheid van grondstoffen, de aanwezige infrastructuur, de kwantiteit en kwaliteit van de arbeidsmarkt en verschillen in subsidies en belastingen⁴.

Bij shift en share-analyse wordt eerst de zogenoemde 'totale shift' bepaald. Dit is de regionale afwijking in procentpunten van de nationale groei in werkgelegenheid (of een andere gekozen variabele). Vervolgens wordt deze afwijking (positief voor relatief snel groeiende regio's; negatief voor relatief traag groeiende regio's) gesplitst (shared) in een structuurcomponent en een locatiecomponent. In de structuurcomponent, ook wel de 'industry mix'-component genoemd, komt de meer of minder gunstige regionaal economische structuur tot uiting. Regio's waar relatief snel groeiende sectoren (hoofdzakelijk dienstverlening) zijn oververtegenwoordigd en relatief traag groeiende sectoren zoals landbouw en industrie zijn ondervertegenwoordigd, hebben een goede structuur. Hier zal de structuurcomponent dan ook positief zijn. Of de totale shift ook positief is, hangt ook af van de locatiecomponent (de totale shift is de structuurcomponent plus de locatiecomponent).

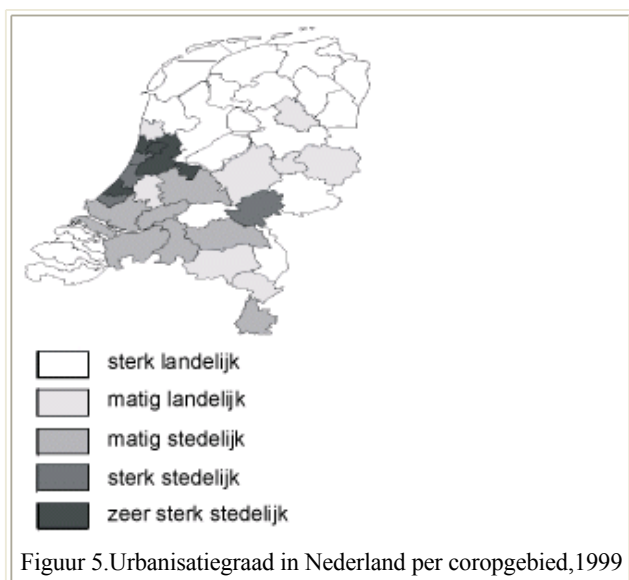
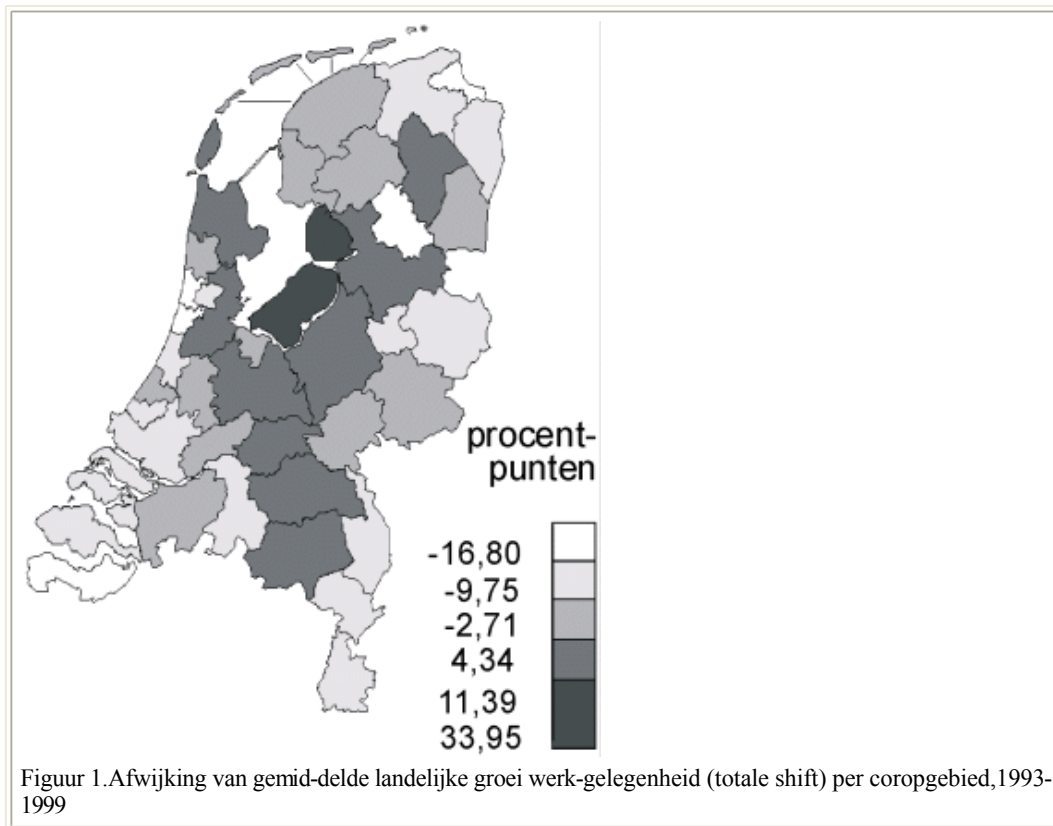
In de locatiecomponent zitten alle overige omstandigheden opgesloten. Welke deze overige omstandigheden precies zijn, is met de analysetechniek niet te achterhalen. Deze kunnen van regio tot regio verschillen.

Voor de periode 1993-1999 bedroeg de nationale groei in werkgelegenheid 21,52 procent. Omdat het cbs in 1993 de Standaard

Bedrijfsindeling heeft aangepast, is 1993 het beginjaar van de analyse ⁵. Als eindjaar is 1999 genomen omdat dit het meest recente jaar is waarvoor de benodigde gegevens beschikbaar zijn ⁶. Bovendien zijn er op dat niveau voldoende data aanwezig. Om de resultaten van de shift en share-analyse overzichtelijk weer te geven, zijn deze ingevoerd in een geografisch informatiesysteem (gis), dat presentatie in kaartvorm mogelijk maakt.

De totale shift

figuur 1 geeft de totale shift weer. figuur 5 toont de mate van verstedelijking van de corop-gebieden. Deze laatste figuur is tot stand gekomen op basis van twee maatstaven: de omgevingsadressendichtheid van het cbs en het bodemgebruik ⁷.

Om een goed beeld van de uitkomsten te krijgen is zoveel mogelijk gekozen voor klassen van gelijke grootte. De klasse 11,39-33,95 is daarvan uitgezonderd vanwege de opvallend hoge uitkomst van het corop-gebied Flevoland.

Twee groei-assen

Rond de lijnen Den Helder-Eindhoven en Eindhoven-Zwolle liggen de gebieden die het sterkst zijn gegroeid. Met name Flevoland is een uitschieter. In het zuiden, westen en noordwesten van de Randstad zien we een stagnerende ontwikkeling. Dit beeld sluit aan bij de centrumperiferie-theorie, volgens welke het centrum (de Randstad) wordt gekenmerkt door agglomeratie-effecten die aanvankelijk de bedrijvigheid stimuleren en na verloop van tijd de oorzaak zijn van de vestiging van bedrijven buiten het centrum in het aangrenzende 'overloopgebied'.

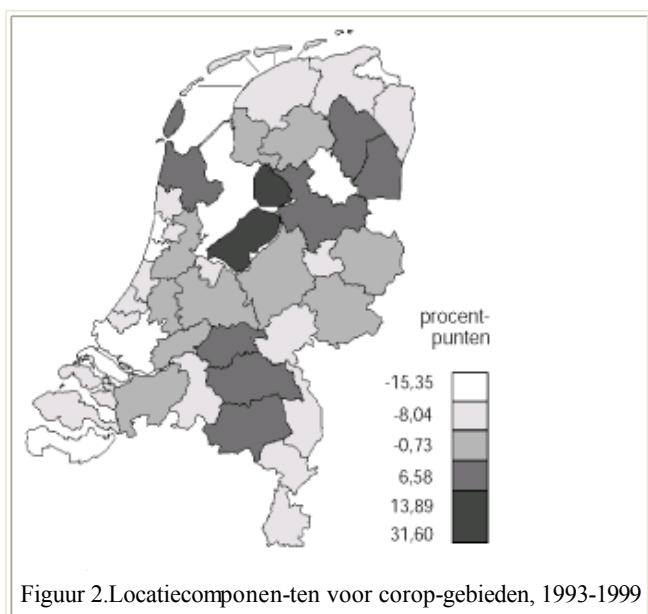
Na het vergelijken van de figuren 1a en 1b kunnen we concluderen dat er geen samenhang is tussen de regionale economische groei in werkgelegenheid en de mate van verstedelijking. De sterk stedelijke gebieden IJmond, agglomeratie Haarlem, agglomeratie Leiden en Bollenstreek en Delft en Westland blijven zelfs achter bij de landelijke groei. De sterk landelijke gebieden Noord-Overijssel, Zuidwest-

Gelderland, Kop van Noord-

Holland en Flevoland groeien sneller dan stedelijke gebieden. Flevoland, de snelst groeiende regio van het land, fungeert daarbij als het overloopgebied van het enige sterk groeiende deel van de Randstad, Groot-Amsterdam.

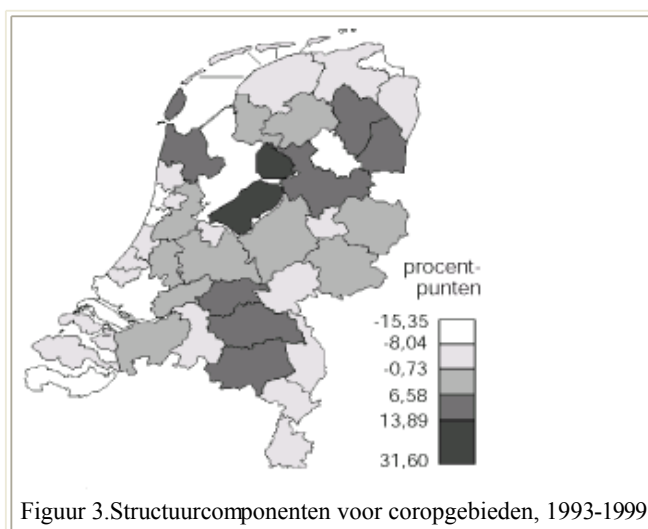
De locatiecomponent

De locatiecomponent is de groei in werkgelegenheid, die wordt verklaard uit lokale omstandigheden. Factoren zoals subsidies, goede bereikbaarheid, de aanwezigheid van leveranciers en afnemers, uitbreidingsmogelijkheid en een imago van een gebied kunnen leiden tot een positieve locatiecomponent. De locatiecomponent staat afgebeeld in [figuur 2](#). De totale shift ([figuur 1](#)) van Groot-Amsterdam, Utrecht en de Veluwe is erg hoog, maar de locatiecomponent valt tegen. Omdat de totale shift de som is van de locatiecomponent en de structuurcomponent zal voor deze gebieden de structuurcomponent relatief hoog zijn. De locatiecomponent van Flevoland is evenals de totale shift erg hoog. Dit kan een gevolg zijn van de vele mogelijkheden die dit gebied voor bedrijven biedt. Hierbij kan gedacht worden aan een gunstige locatie ten opzichte van de Randstad, maar ook aan de uitbreidingsmogelijkheden, de relatief lage grondprijzen en de omstandigheid dat Flevoland de enige Nederlandse regio is die in aanmerking komt voor subsidie uit het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling op basis van doelstelling 1 [8](#). Opvallend zijn ook de coropgebieden Groot-Rijnmond en Zuidoost-Drenthe. De locatiecomponent van de eerste is zeer negatief en van de tweede zeer positief. Dit effect wordt door de structuurcomponent tenietgedaan, hetgeen resulteert in een minder extreme waarde van de totale shift. We kunnen vaststellen dat hoge locatiecomponenten vooral buiten de Randstad worden gevonden.

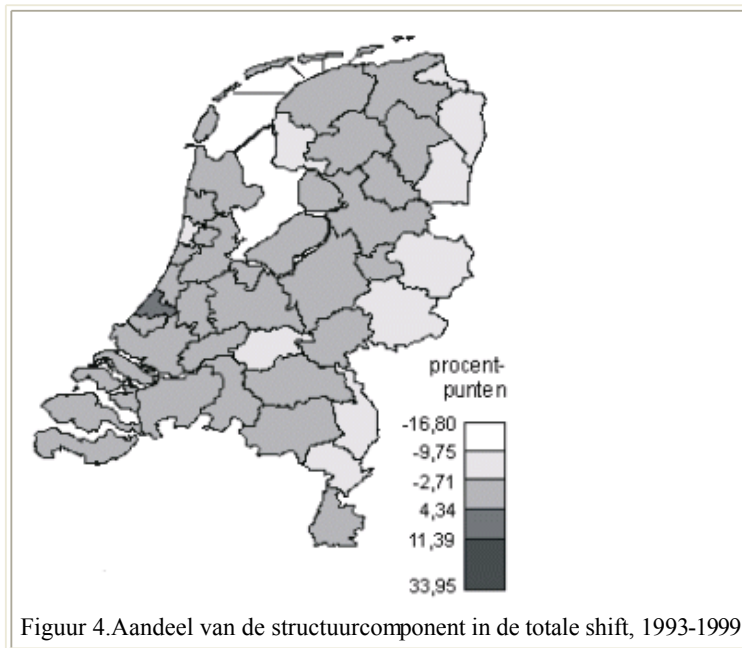

De structuurcomponent

De structuurcomponent is het aandeel in de toename van de werkgelegenheid dat wordt verklaard door de regionale sectorale structuur ([figuur 3](#)). Een negatieve structuurcomponent betekent dat sectoren die landelijk slecht presteren oververtegenwoordigd zijn in de regio. Het betreft hier met name de sectoren Industrie en bouwnijverheid en Landbouw en visserij. Verder kan een negatieve structuurcomponent inhouden dat sectoren die landelijk goed presteren ondervertegenwoordigd zijn in de regio. Het betreft hier met name de sectoren zakelijke dienstverlening, horeca, en cultuur en overige dienstverlening.

Om het effect van de structuurcomponent beter waar te kunnen nemen, is in [figuur 4](#) dezelfde klassenindeling gebruikt als bij de totale shift uit [figuur 1](#). Dit is gerechtvaardigd omdat de totale shift de som is van de locatiecomponent en de structuurcomponent. Het blijkt dat in het algemeen de structuurcomponent weinig invloed heeft op de totale shift. Dit impliceert dat de totale shift vooral het resultaat is van de locatiecomponent. Lokale omstandigheden hebben over het algemeen een grotere invloed op de regionale werkgelegenheidsontwikkeling dan de regionale sectorale structuur.

Conclusie

Vastgesteld kan worden dat er geen verband is tussen de regionale groei van de werkgelegenheid en de mate van verstedelijking. Het enige zeer sterk stedelijk gebied met een hoge regionale groei is Groot-Amsterdam. Sterk landelijke gebieden die achterblijven op de rest van Nederland zijn overig Groningen, Delfzijl en omgeving, Oost-Groningen, overig Zeeland, Zeeuwsch-Vlaanderen en Noord-Limburg. De regionale economische groei van de werkgelegenheid wordt in mindere mate bepaald door de sectorale kenmerken en meer door lokale kenmerken van een gebied zoals subsidies, bereikbaarheid, imago, grondprijzen, ligging en uitbreidingsmogelijkheden. Dit biedt naar onze mening perspectieven voor het voeren van regionaal beleid, dat immers gericht is op verandering van lokale omstandigheden.

Overigens komt het nog wel eens voor dat bij regionale stimulering inschattingfouten worden gemaakt, omdat onvoldoende rekening wordt gehouden met de ontwikkelingsmogelijkheden van een gebied. Het meest recente voorbeeld hiervan is de voorgenomen sluiting van computerassemblage bij sci te Heerenveen, in welk bedrijf de overheid vier jaar geleden fors had geïnvesteerd. Alvorens tot regionaal stimuleringsbeleid over te gaan, is nauwkeurige regionale analyse vereist.

Dat er geen verband is tussen de mate van verstedelijking en de regionale werkgelegenheids groei, houdt niet in dat er geen patroon zit in de regionale groei. Er is een verband tussen de regionale economische groei in werkgelegenheid en de ligging van een gebied. De gebieden met een hoge groei liggen namelijk vaak gunstig ten opzichte van de Randstad. Het ruimte-gebrek in de Randstad leidt tot

hogere grondprijzen en slechte bereikbaarheid vanwege verkeerscongestie. Deze nadelen zijn de oorzaken van spreidingseffecten, een deconcentratie van economische activiteiten vanuit de Randstad naar de aangrenzende overlooplegebieden. Een regionaal beleid, dat gericht is op een meer landelijke spreiding van economische activiteiten, zou daarop kunnen aansluiten door de inspanningen vooral in deze regio's te concentreren en zodoende de reeds bestaande tendensen tot spreiding te versterken. Hiermee zou de kans op een verkeerde inschatting van potentiële regionale ontwikkelingsmogelijkheden kunnen worden geminimaliseerd

¹ Zie Het Financieele Dagblad, 17 juli 2001.

² COROP is het acroniem voor COördinatiecommissie Regionaal OnderzoeksProgramma. Een COROP-gebied beslaat een aantal gemeenten en is niet-provinciegrensoverschrijdend. Door het CBS wordt een groot aantal regionale gegevens op COROP-niveau verzameld. In tegenstelling tot de gemeentelijke indeling is de COROP-indeling nauwelijks aan wijzigingen onderhevig, hetgeen onder andere voor de analyse van regionale tijdreeksen een voordeel is.

³ Vanwege de beschikbaarheid van gegevens wordt hiervoor vaak werkgelegenheid gebruikt. Het is ook mogelijk om een andere variabele te analyseren.

⁴ Zie K. Berzeg, The empirical content of shift-share analysis, Journal of Regional Science,

⁵ De bedrijvigheid is opgedeeld in: landbouw en visserij, industrie en bouwnijverheid, handel, horeca, vervoer en communicatie, financiële instellingen, zakelijke dienstverlening, openbaar bestuur, onderwijs, gezondheids- en welzijnszorg, en cultuur en overige dienstverlening.

6 De uitkomsten voor de COROP-gebieden Noord-Drenthe, Zuidwest-Drenthe, Zuidoost-Drenthe, Noordoost-Noord-Brabant, Midden-Noord-Brabant en Zuid-Brabant kunnen iets vertekend zijn vanwege grensverschuivingen.

7 Zie voor een uitgebreide beschrijving van het onderscheid tussen landelijk en stedelijk gebied E.W. Brouwer, Urbanisatie en regionale economische groei, Wageningen Universiteit, 2002.

8 Doelstelling 1 betreft de subsidiëring van regio's met een bnp per capita dat lager ligt dan 75 procent van het EU -gemiddelde.